

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
Львів, Ринок ч. 10, П. пов.
Конто почт. шаян. 143.322.
Адреса для телеграм:
„Діло“, Львів.
Головний Редактор прий-
має від 11—12 год. перед-
полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5-00 зол.
Чвертьрічно 15-00 „
Піврічно 30-00 „
Річно 60-00 „
ЗА ГРАНИЦЮ: В Америці 1 долар,
Франції, Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 7-50 зол., Німеччині 7-50 зол.,
Швейцарії 5 шв. фр., Чехословач-
чині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Бол-
гарії 7-50 зол., Австрії 7-50 зол.,
Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГЛОШЕНЬ
ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІ-
СТРАЦІІ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА
20 сот.

Польські закони й український університет.

Становище українців до справи скасування автономії вишого шкільництва в Польщі.

(Промова посла Л. Макарюшки на пленумі сойму 20. II. м. при розгляді законопроекту про академічні школи).

ПОСКІЛЬКИ НОВИЙ ЗАКОН ТОРКАЄТЬСЯ УКРАЇНЦІВ?

Урядовий законопроект про академічні школи торкається тільки посередньо культурного українського громадянства, тому, що ми досі ще не маємо власного університету. Мусимо сьогодні підкреслити з цієї високої трибуни цей на перший погляд неімовірний факт, що кілька мільйонів відомі українського народу в межах польської держави польський уряд і польський нарід не хотіли і не хотять призначити цих мінімальних примітивних прав до нормального розвитку науки, до плекання наукового знання у власних академічних школах.

На засіданнях Освітньої Комісії представники Українського Клубу зголосили до 2. ст. нового закону поправку, яка згадує український університет, але цю поправку більшість комісії відкинула. Становище більшості комісії несподіванкою для нас не було і бути не могло. Боротьба за український університет, за науковий осередок культурного життя українського народу на українських землях у межах польської держави перейшла вже такі різні етапи, таку тернисту дорогу, що така чи інша постанова у цій справі дивувати нас уже не може. І не станемо сьогодні переконувати панів про потребу прийняти цю поправку; не будемо вказувати на логані наслідки такого негативного становища польського громадянства до тої культурницької потреби українського народу; не станемо переконувати навіть панів про потребу шанувати власні закони. Зате вважаємо доцільною річю пригадати представникам польського громадянства, яке становище займав і займає польський нарід від ряду літ до тих „справедливих і благородних“ — як свого часу писав навіть проф. Станіслав Гломбінський „змагань українського народу до власного університету“.

ПОЛЬСЬКЕ СТАНОВИЩЕ ДО УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ.

Становище польського громадянства у цій справі надзвичайно послідовне. Метою того становища завжди було і є до нинішнього дня не допустити до створення якихнебудь українських академічних шкіл, не допустити до креування українських кафедр, головню на львівському університеті, а даліше — відсунути українську молодь від університетських студій. У XVIII ст., у часах, коли політична адміністрація в Галичині знаходилась у руках німецьких урядовців, існували українські кафедри при тодішнім німецьким львівському університеті, існувало і за „студіум рутенум“. У другій половині XIX ст. існував при тім університеті цілий ряд самостійних українських кафедр з українською викладавкою мовою.

Однак одночасно зі зростом польських впливів — на львівському університеті загострюється національна боротьба, яка від того часу зазначилась кривавими саїдами в історії боротьби українського народу за рідну високу школу. Прийшов момент, коли українська молодь масово покинула університетські мурі; прийшов період численних арештувань серед молоді та процесів у зв'язку з боротьбою за рідну високу школу. У тому часі зпосеред української молоді впади й криваві жертви, жертви бойовників за високу школу.

Після світової війни сенат львівського університету зносить безправно і самовільно всі українські кафедри на львівському університеті. Зате українська молодь творить власні приватні високі школи у Львові. Ті школи влада оголошує як нелегальні, а професорів, що викладають там молоді, що в тих школах студіює, переслідують поліція.

НИНІШНІЙ СТАН.

Який-же маємо стан нині? У справі українського університету існує закон з 1922 р., значить зперед 10 літ. Той закон у ст. 24 заповідає оснування українського університету, а в ст. 26 взиває уряд виконати той закон до двох літ. Однак мені здається, що того ніхто з панів не заперечить, що про виконання того закону ніхто ще досі з рішучих у цій справі чинників поважно не думав і думати не хоче.

Не обманюємо себе, що ми моглиб змінити настрої польського громадянства у справі українського університету. Представники українського народу вже давно ствердили, що в польських законодавчих палатах нема навіть теоретичної згоди переконувати польських послів про справедливі українські домагання. Від ряду літ ми, представники українського народу, примушені виголошувати наші промови в соймі не для переконування панів у тій чи іншій справі, для їх річового обговорення, але виголошуємо їх для ствердження історичних фактів, для одишення документів про умовини й методи, з якими ми мусимо боротися.

ОБОСІЧНА ПРАКТИКА.

Однак маємо враження, що ті методи польського парламентаризму, що їх пристосовують так успішно у відношенні до представників непольських народів, мають злі наслідки для національного життя польського. Панове легковажили цілу низку політичних проблем польської держави, цілу величезну проблему національностей, панове ввели несвідомо — задивлені в конечність наложили каганець на політичне й культурне життя національних меншостей — в політичне польське життя методи з ґрунту фальшиві, методи, які відсуваєте нині. Коли ціла незалежна польська опінія мусить нині вести тяжку і безнадійну боротьбу в обороні таких слушних постулатів, як свобода і розвиток науки, як самоуправа наукових кузень, то мусите самі признати, що історія в цьому випадку досить прикро собі закепкувала.

Бо той факт, що польський нарід не хотів і не хоче признати українському народові тих мінімальних примітивних прав до власної культури, до власних високих шкіл, — той факт мусить мати негативні наслідки для культури й науки польської. Якщо професори польських університетів побоюються нині, що проведений закон може стати „найтяжчою плямою польської культури, може бути гробом польської науки“, то ми додамо до того, що правдива духовна культура народу може розвиватись тільки тоді нормально, коли вона з належною пошаною ставиться до культури й науки народу чужого.

До цілості закону і до його засадничих напрямків ставимось негативно. Те наше становище випливає передовсім з нашої демократичної політичної програми. Свободу науки уважаємо одним з найважливіших постулатів культури кожного народу, уважаємо великим політичним досягненням. Однак не можемо промовчати, що не легко нам приходить боронити засад, які у практиці звертались цілим своїм вістрям передовсім проти нас. На самоуправі університету українське громадянство виходило — передовсім у Львові — завжди якнайгірше. Панове професори польських університетів боронять сьогодні завзято автономних прав академічних шкіл, боронять прав на свободу науки, боронять тих засад, яких іншим не хотіли призвати. Те саме відносять до більшості польської молоді, що боронить нині всякими можливими способами свободи академічних прав, а яка українській молоді не хотіла признати примітивних прав, щоб очинитись у рідній мові.

Перевести забезпечення свого життя значить сповнити моральний обов'язок супроти своєї рідні, суспільности й самого себе. Зробіть це в одинокому

УКРАЇНСЬКОМУ ТОВАРИСТВІ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЯ Й РЕНТИ

„КАРПАТІЯ“,

ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 38 (власна камениця).

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ЛЬВОВІ.

Сенат львівського університету ще в останніх роках минулого століття займав становище, що не треба допускати українських професорів до викладів у львівському університеті. Професорська колегія відкидала з правила габілітаційні праці українських професорських кандидатів, ті самі праці, на яких підставі ті кандидати діставали кафедри у чужих університетах. Українську молодь переслідуював сенат за українські університетські друки, за індекси з українським текстом, за кожний вияв національних почувань.

А нинішні відносини? Неофіційний пугмус клявує супроти української молоді погіршується з кожним роком. Малий приклад: на ветеринарній академії у Львові прийняли у 1927-8 р. українських студентів 40, у 1929 — 25, у 1930 — 13, у 1931 — 9, у 1932 — 7. Українське академічне товариство самопомочі розв'язав сенат львівського університету ще у 1929 р. і досі не дав дозволу на заснування нового. Уживати терміну „український“ на університетському терені не вільно. На прохання українських студентів внесені у справі засновки власного товариства на одному з відділів, відповідає о. ректор Геретман письмом з 25. листопада 1932 р., отже кілька місяців тому, де дозвіл на заснування товариства він зв'язує з умовою, що у статуті буде скрізь счеркнений термін „український“. З допомогою університетських фондів, які як відомо, повстають зі студентських оплат, українська молодь користати не може.

Здається, що все те дає мале моральне право панам професорам польських університетів, головню львівського, так багато говорити і писати нині про свободу науки та в обороні самоврядування академічних шкіл. Адже проф. Ст. Гломбінський ще у 1902 р. у своїй брошурі „Замах на польський університет у Львові“ накликавав академічний сенат, щоб „попикати поліцію та військові для оборони поваги та честі високої школи“. Атмосфера, створена у польських університетах, створила сприятливі обставини для уряду, щоб пропозити такий проєкт закону. Там, де нема пошани свободи і культури чужих народів, там раніше чи пізніше мусіли зродитись такі закони, що замикають рот науці.

ПОКЛІН І ВДЯЧНІСТЬ ЗАХІДНИМ ОПКУНАМ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

У нинішній добі та обставинах, невичайно важких для розвитку української науки та культури, згадаємо з вдячністю дружню руку деяких західно-європейських народів, яку вони нам подали. Ми вдячні їм за захист для наших наукових установ, за матеріальну та моральну поміч українському студентству. Зате не можемо зрозуміти здивування, часто і обурення деякої частини поль. преси з приводу таких фактів, як і з приводу візиту поважного числа наших студентів на закордонні студії. Серед великих перепон, у боротьбі за існування, молодь наша добуває собі знання в університетах чужих і власних за кордоном і там учиться шанувати культуру свого народу, виборену такою дорогою ціною. Того природного гону українського студентства, що шукає належного йому знання та науки, не всіляк стримати ніякі вострифікаційні цюкування, ані адміністраційно-поліційні перепони.

НІЩО НАМ УЖЕ НЕ ПОШКОДИТЬ...

Предложений проєкт закону не може погіршити становища української університетської молоді, бо небагато ще лишилось до погіршення такого становища. Із принципіальних мотивів Український Клуб голосуватиме проти закону.

Стан українського університету у Празі.

(Лист із Праги).

Наш університет існує одинадцять років та утримується виключно на кошти Чехословачкої Республіки і П. високого президента Т. Г. Масарика. Українці покищо не зложили на свій університет ані одного сотика. Яку величезну вагу має університет для відродження нації, це в поневоленіх славян перші зрозуміли чехи. Ще 50 років тому, а саме 14-го жовтня 1882 р., ще до довгій та впертій культурній боротьбі відкрили вони в Празі чеський університет у складі двох факультетів — філософічного та правничого на чолі з ректором славним чеським істориком п. Томеком. Університет оправдав сестриком п. Томеком. Університет оправдав сестриком п. Томеком. Університет оправдав сестриком п. Томеком. Університет оправдав сестриком п. Томеком.

Що зробив за десять років український університет, це широкому громадянству відомо з надрукованих звітів. Але не всім відомо, в якому матеріальному стані перебуває університет нині.

Щедрість чеського уряду, самозрозуміло, не може бути безмежна, особливо підчас сучасної господарської кризи; він нам дає те, що може. Але й українцям треба знати честь та вже хоч трохи самим подбати про свій університет. Український університет у Празі тепер єдиний у цілому світі; бо ні поляки в Галичині, ні більшовики на Радянській Україні не дозволяють, щоб там повстав самостійний український університет. Університет, напевно кажуть, є мовок нації, а разом із тим показник того, на що здібна в ділянці науки нація. Кожний університет повинен мати свою традицію: старші покоління відходять, а на їх місце приходять молодші; старий свій досвід і знання передають молодшим. Все, що є в нації здібного до науки й готове присвятити себе їй — мусить мати доступ до університету та його підтримку. Але опріч усього того, щоб існувати, університет мусить мати матеріальні засоби.

На жаль, щодо тих засобів стан університету дуже злий. Недостача матеріальних засобів не тільки не дає змоги університетові як слід виконувати своє призначення, а просто загрожую йому загибеллю.

Першу за все головну через недостачу відповідних засобів університет утратив частину своїх професорів; дехто з професорів прийняв чеське громадянство і перейшов на чеську службу; дехто виїмав до Америки; дехто перейшов до Польщі у варшавський Український Наук. Інститут; дехто вагався й вагається між Берліном і Прагою; а один із доцентів пішов на працю до американського Форда, що зрештою й не дивно. Справді, утримання професорів дуже мізерне; та й то з причини сучасної господарської кризи виплачують їм нерівномірно й несвоєчасно. Напр. 1. вересня ц. р. професори одержали по 800 ч. к. — це щось трохи більше ніж 25 доларів, а 1. жовтня по 350 ч. к. Питаю одного професора: чи може він вижити

за ці гроші, а він відповідає: „Вже третій місяць за квартиру не заплатив“. Матеріально незабезпечений професор працювати не може. Непевність у завтрашньому дні, як Дамоклів меч, висить над його головою.

По-друге старші професори, по праву, повинні піти на емеритуру; біля половини їх є в поважному віці — від 85 до 60 літ; а поставити на їх місце молодших нема змоги не тому, що таких нема, а тому, що університет не може підтримувати їх матеріально. На одному з людських засідань у академіка Ст. Смал-Стоцького вирвалися у розпучі такі слова: „Маю досвід і знання, а не маю кому їх передати“.

Для прикладу назву декількох з молодих учених: д-р Олег Кандиба, син нашого поета Олеся, видатний археолог; цього літа працював, як знавець в Американській Експедиції на археологічних розкопках у Сербії; багато про це писалось у сербських часописах; д-р Мих. Антонович, внук славного історика Володимира Антоновича; компетентні люди кажуть, що він переняв хист і здібності діда; д-р Орельський знавець мало не всіх європейських мов, працює в ділянці політичної економії. Багато ще імен я міг би назвати, та що з того? Молоді учні потребують хочби мізерної підтримки від університету; а університет не може їм дати навіть 100 ч. к. на місяць.

Третє — в рукописах лежать твори професорів і молодих учених. Друк у Чехії нині вдвоє дешевший, ніж було раніше; але університет за відсутності засобів не має змоги випустити у світ ані одного аркуша друку.

Хто уважливо дивився на життя університету за останні роки, той не міг не помітити, що через недостачу відповідних засобів університет крок за кроком котиться до своєї природної смерті.

Ніхто ніколи не мав сумніву щодо жертвенної здібності українців, але якщо до цього часу вони не звертали уваги на матеріальний стан університету, то вина за це лежить не на них, а на університеті: університет увесь час мовчав, а як кажуть, „у німого жибрака — порожня торба“.

Недавно сенат університету, за ініціативою проф. академіка д-ра С. Дністрянського, займає справою утворення допомогового фонду при університеті. На чолі університету стоїть ректор академік д-р Іван Горбачевський, особа, що тішиться великим признанням і в українських і в чеських кругах, як будинок ректор чеського університету; можливо, що йому пощастить зрушити з мертвої точки справу допомоги нашому університетові. Але й українці повинні прийти своїми жертвами на поміч університетові, пам'ятаючи, що: 1. університет — це справа національної честі; 2. що проволікання допомоги часом буває подібне смерті; 3. що занедбати університет і тим його знищити — дуже легко, а наново створити — вельми тяжко.

А. М. Андрієвський,

бувш. член Директорії УНР.

Прага,

Український Університет
вул. Штепанська 49/II.

Пізнаваймо наші досягнення.

Гостина членів Філії „Союзу Українок“ і „Будучистів“ в домі „Маслосоюзу“ у Львові.

За ініціативою Філії „Союзу Українок“ відбулися 12. II. 1933 вже вдруге ширші сходили його членів у домі „Маслосоюзу“ при вул. Галацького 23. Разом з членами Т-ва українських робітниць „Будучистів“ відбулося понад 220 осіб.

Першою точкою програми був реферат інж. Хроковата, з якого членів „Будучистів“ довідалися про значіння кооперативів для українського народу. Прелегент представив біду й нужду села. Хоч нарід жне на дуже багатій українській землі, то сам бідний, підчас коли ріжні посередники дуже збогатилися і живуть у достатках. Причиною цього є те, що ми досі жили неорганізовано, кожний для себе. Тепер змінили ми до організування народу в кооператив, яка досягнула великі успіхи, особливо ж кооператив „Маслосоюзу“. На ладання збуту молока в кооперативний спосіб є дуже цінне і важке не тільки з огляду на кооперативні справи, а й з огляду на господарство, але також з огляду на теперішні тігнінічнні вимоги: як населення, так

і влада чимраз більше звертають увагу на чистоту, смак та повну вартість молока. Прелегент вказав опісля на способи контролю якості молока і щодо чистоти і щодо скількості товщу. Зокрема підніс значіння кооперативів для жіноцтва на селі і в місті.

Цінних думок гарно опрацьованого реферату, чк рівнож практичних пояснень дир. Мудрика вислухали робітничі з великим зацікавленням і адією.

В дискусії забирали голос пп. Конрадова і Тишинська, при чому п-і Конрадова вказала на завдання членів „Будучистів“, як вони у практиці можуть сприяти до розвитку такої установи, як „Маслосоюз“.

Опісля учасниці мали нагоду подивлятися якість продуктів „Маслосоюзу“ при обильно заставлених столах, серед милої товариської гутірки.

На закінчення сходили відбулась екскурсія членів по всіх забудованих та відділах „Маслосоюзу“.

Це коротке гостювання в домі „Маслосоюзу“ переконало учасниць глибоко, що установа нашої молочарської централі побудована на поступових і суто кооперативних основах.

Кооперативна ідея великої ваги для українського народу, має особливе значіння для жіноцтва. Треба би втягнути жінок масово у члени кооператива, виробити в них зрозуміння кооперативної ідеї — це завдання сільських організаторок і міських провідниць жіночих робітничих муг

Ініціатива Філії „С. У.“ у Львові дала почин гарному й корисному ділу. Перше Т-во, яке пішло слідом Філії, було Т-во „Будучистів“. Добре було, аби й інші т-ва пішли їх слідом не тільки у Львові, але й на провінції. Всі Філії „Союзу Українок“ та інших жіночих і жіночих товариств повинні причинитися до якнайширшого розпропагування власних і то першорядних виробів, які своєю добротою і смаком здобули собі признання на цілому світовому ринку.

Учасниця.

Японсько-китайські бої.

ЛЬОНДОН, 21. II. ПАТ. На основі інформації з японських джерел вистіпи сюди вістки про зав'язані бої на границі провінції Джеголь. Японці, кажуть, перші заатакували китайські відділи.

ТОКІО, 21. II. ПАТ. Японське міністерство моринаркі приказало старшинам і морякам бути в поготові. Міністерство війни заборонило оголошувати відомості в справі операцій в Джеголю з винятком урядових вісток, щоб китайці не знали про рухи японських військ. Японці не розпочали ще операцій на більші розміри. Правдоподібно вони розпочнуться незабаром. Вступом до тих операцій були вчорашні сутички під Чао-Ян-Су.

ТОКІО, 21. II. ПАТ. Останні відомості в справі бою під Чао-Ян-Су стверджують, що японці розпочали контратаку і правдоподібно посувають ся на Пекін, щоб опанувати залізничну лінію. Біля 30-тисячна китайська армія є сконцентрована в трикутнику між Пекіном, Чао-Ян-Су і Нав-Ліном.

Зносять прогібіцію в Америці

ВАШИНГТОН, 21. II. ПАТ. Палата репрезентатів прийняла 289 голосами проти 121 резолюцію, яку недавно прийняв уже сенат у справі знесення прогібіції. Тепер кожний із 48 стейтів має зокрема зайнятися за або проти прогібіції. Щоби рішення законодавчих установ осягнуло праву силу, обов'язуючу на всій території Злучених Держав, вимагана число 3/4 усіх стейтів. Рішення сенату й палати репрезентатів щодо знесення прогібіції стається додатком до конституції й не вимагає затвердження президента Губера.

ВАШИНГТОН, 21. II. ПАТ. Після прийняття палатою репрезентатів рішення про знесення прогібіції група депутатів аложила проект закону, що уповноважує конгрес скликати в 48 стейтах конвенції, що мають рішення про становище поодиноких стейтів у цій справі. Проект має на меті ударемити маневр прихильників прогібіції в тих стейтах без виразної більшості, що хотіли би відсунути якнайдаліше час знесення прогібіції беззастанним відкладанням конвенцій, які мали би затвердити рішення законодавчих установ.

Король Карло про румунські події.

ПАРИЖ, 21. II. ПАТ. Румунський король Карло прийняв у Букарешті визначного репортера „Ле Журналь“ Жео Льондона. На замітку журналіста, що частина преси представила комуністичні події в Букарешті як вступ до поважнішого руху, спрямованого проти короля, королю Карло ствердив, що адає собі якслід справу з того, що останні події використали деякі чинники проти нього як короля та людини, однак всі ті, що надіються вимусити тим способом на нього абдикацію, помиляються грубо. Відповідь ім словами Мек-Магона, казав король: „Я тут є і тут лишаюсь“. Це комуністична офіанзива, зорганізована за границею й румунська поліційна влада має про неї докладні інформації. Можливе, що з огляду на негативний вислід комуністичних аусиль вони повторяться трохи пізніше. Однак всі ті спроби будуть здавлені безпощадно.

Кріза розбройної конференції.

В політичних колах великодержав велико вражіння зробив виїзд німецького делегата на розбройну конференцію Надольного із Женев до Берліна. Тут зложив міністри закордонних справ Нойратові звіт про ситуацію в Женеві та був прийнятий на послухання канцлером Гітлером і віцеканцлером Папенном. Опісля виїхав назад до Женеві, де в середу, 22. II. м. відбудеться вирішальне засідання головного комітету розбройної конференції.

Ситуація в Женеві загострилася після подій в останні дні. Дипломатичні кола рахуються з тим, що в цьому тижні прийде в Женеві до поважних рішень і важких конфліктів. Дехто побоюється, що ціла розбройна конференція в найближчих днях позлетиться.

По концерті та по всяких театральних імпрезах зустрінете своїх знайомих у КАВАРНІ „УНІОН“, вул. Косцюшка 1 (Народн. Гостиниця). 8—90

Посвячення домівки „Центробанку“.

У вівторок, 21. лютого ц. р. відбулося в по-
двухгодинних посвячення нової домівки
„Центробанку“ при вул. 3. мая ч. 15 (власна ка-
морова). Акту посвячення доконав Преосв. еп.
Іван Бучко в асисті о. мітрата Вайлика, о. крил.
Ковальського і о. Семчишина. Співав архикате-
дральний хор при церкві св. Юра. Обряд посвя-
чення відбувся в нових, гарно уряджених бюрах
банку в партері. На першому поверсі, у бюрах
дирекції відбулася друга частина свята, яку за-
кінчував прегарною промовою про минуле й те-

перішше „Центробанку“ та про його роль в житті
нашої кооперації голова Наглядної Ради д-р Ми-
хайло Волошин. Він зложив і подяку Преосв. І.
Бучкові та оо. крилошанам за посвячення і по-
благословлення нової домівки. Преосв. еп. Іван
Бучко зложив під кінець упрямі „Центробанку“
сердечні побажання. На цьому й закінчилось це
симпатичне свято. Ми бажавмо від себе „Центро-
банкові“ а тієї нагоди теж якнайкращих успіхів
у його відповідальній праці.

Із судової салі.

Відгомін одного вбивства з 1919 р. перед стрийським судом.

Дня 18. II. ц. р. відбулася перед лавою при-
судних у Стрию розправа проти Михайла Фрейка,
українського селянина з Библа коло Рогатина,
обвинуваченого у злочині зі ст. 225 к. к., поповне-
ному весною 1919 р. на особі лісничого в Човганах
коло Болехова. В тому часі Фреїк служив як під-
старшина при українській кавалерії. По словам
акту обвинувачення Фреїк, що враз з іншим під-
старшиною в часі патрулі легітимували україн-
ських жовнірів і дезертирів, стріляв і лісничого
Шмігельського, якого казав арештувати і був та
звучався над ним так, що він наслідком побоїв
згинув. Робив це Фреїк, мовляв, свідомо, аби по-
збавити пок. Шмігельського життя а мотивів на-
ціональних, бо Шмігельський був поляк. Підмо-
вили Фрейка і тов. до вчинку місцеві селяни з
підсти за те, що Шмігельський ще перед війною
застріляв українського селянина, якого прило-
вив на шкоді на двірським полі і був за це кара-
ний навіть в'язницею.

Про справу довідалася конфіденційним
шляхом поліція, яка спершу вела її у іншо-
му напрямі. А саме: Перед відходом українських
військ за Збруч хтось обрабував двір у Човганах.
Цей вчинок приписували українським військо-
вим відділам, що стояли в Човганах, особливо
старшинам тих відділів, між якими поліція ви-
гадала Льва Лепкого й А. Красноперу. Так са-
мо приписувала поліція вбивство Шмігельського
арештованим старшинам.

Вже в часі судового слідства справа вияс-
лювалася настільки, що всякі дохідження проти
бувших старшин Л. Лепкого й А. Красноперу за-
становили. Довго пошукували за злим здогад-
ним винуватком убивства лісничого, якимсь

Шимковим, але безуспішно. Отже обвинувачува-
ли тільки М. Фрейка.

Розправа, якій проводив суддя Рибіцький,
а обвинувачував прокуратор Д. Валіш виказала
деякі цікаві моменти. Фреїк боронився, що вди-
рив тільки кілька разів нагаєм по плечах Шмі-
гельського, який мішався йому до службових
чинностей, а далі казав його арештувати другому
підстаршині Шимкову. Нічого більше позатим
не знав, як тільки те, що як за деякий час по-
вернувся з патрулі, то застав Шмігельського
тяжко побитого. На приказ команди української
військової частини роззброїли його й Шимкова,
арештували і відіслали до диспозиції суду у
Стрию, звідки їх по кількох тижнях випустили у
зв'язку з евакуацією Галичини українською вла-
дою. Обвинувачений вернувся до своєї частини і
відбув з нею кампанію на Наддніпрянщині аж до
1920 р. Тимчасом українська військово-лікар-
ська комісія перевела секцію тіла пок. Шмігель-
ського і ствердила, що він згинув не наслідком
побоїв, які були самі для себе тяжким ушко-
дженням тіла, а наслідком удару серця.

Свідки не пізнали в особі Фрейка справника
вбивства та потвердили назагал його оборону, що
більше бив Шмігельського другий підстаршина
Тимків, який згинув на Вел. Україні в бою з
більшовиками.

Прокуратор покликуювався на протоколи зі-
нань зятя пок. Шмігельського, москаля емігра-
нта Іванова (що одинокий з родини був при секції
тіла), які він мав зложити перед польською ко-
місією в Болехові в серпні тогож року. Ці про-
токоли надіслали з державного архіву у Львові.
Тимчасом Іванов сам та його жінка і швагер,

JOB

ОРИГІНАЛЬНІ ФРАНЦУСЬКІ
ГІЛЬЗИ І БІБУЛКИ
Знову можна дістати.

діти пок. Шмігельського, рішуче заперечили, ве-
мов би Іванов був колисьбудь переслухуваний
якоюнебудь польською окремою комісією, а був
тільки й виключно слуханий як свідок у цій су-
довій справі. Значить: протоколи тої комісії не
могли мати доказової вартості.

Присяглі увільнили обв. Фрейка 9 голосами
проти 3. Боронив адв. д-р Роман Домбчевський.
Розправа була явна.

Гітлер змінє поліцію.

БЕРЛІН, 21. II. ПАТ. Вчора вислано на від-
пустку 13 вищих службовців берлінської полі-
ції, що належать до соціал-демократичної партії.
В найближчому часі будуть переведені персоналі
ні зміни на вищих адміністраційних ставовищах
у Пруссії. Мають уступити надпрезиденти поліції
у Бреславі, Штеттені та інших містах.

Кривава м'жпартійна боротьба.

БЕРЛІН, 21. II. ПАТ. В місцевості Кайзер-
ляйтерс (Пфальц), де на виборчому вічу партії
центрової та баварської людської промовляв б
канцлер Брінгінг, прийшло вчора до кривавої су-
тички між членами республіканської організації
збройного поготівля і націонал-соціалістами. Три
члени поготівля потерпіли тяжкі рани, кілька-
вацять лекші.

У Франкфурті над Менем у сутичці між на-
ціонал-соціалістами і комуністами двох комуні-
стів ранили тяжко. Один із них помер.

Жапосілися на Рузвельта.

В руки тайної поліції у Вашингтоні потра-
пив лист, з якого виходить, що група анархістів пла-
нує новий замах на през. Рузвельта. На основі
листа арештовано п'ятьох анархістів.

ПРИ БОЛЯХ

нервових і болях голови треба негайно вживати таблетки Тогаль, які втихомирюють ті болі.

Спробуйте і переконаєтеся самі, але домагайтеся у власнім інтересі лише таблеток Тогаль.

Можна дістати у всіх апіках. Ціна 2 зол.

ТОГАЛЬ

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 23. ЛЮТОГО 1933.

М. РУДНИЦЬКИЙ.

ПРИМХИ МОВИ І ФАХОВОСТІ.

3. Правильність і критерії.

Наша мова у нинішній стадії, зрозуміла
річ, повна сумнівів і хитань. Від сумнівів і хви-
лявань не вільні теж найбільше вироблені,
а проте постійно кодифіковані мови (напр.
французька), залежні інколи від примх, що
спливають із найсильніших доказів фахових гра-
матиків.

Фільольог, що не має зрозуміння для за-
гальних питань мовознавства, мусить обмежи-
тись до дуже тісного кола граматичних правил,
які мають здебільша тільки педагогічно-прак-
тичне значіння. Кожне питання лякає: „Чому
оце слово й оцю форму вважає правильними,
а тамті ні? — зв'язане з цілою низкою загаль-
них проблем лінгвістики, до яких різні вчені
підходять різними методами.

Що таке „правильність“ якоїсь мовної фор-
ми? — Звичка, підтримана авторитетом літе-
ратури і грамматики. Шекспір, Гете і Шевченко
аживали багатьох слів і форм, які не дійшли до
нинішньої літературної мови; кожний із них
підніс на педестал літературної мови багато
слів і зворотів із намулу буденної або народної
мови, колись знехтованих, незапам'ятованих.
Міжже кожний мовний дивогляд можна знайти
десь у якогось письменника, інколи й першо-
рядного. А проте і найбільші дивогляди вибо-
рюють собі згодом право громадянства, коли
тільки група письменників передає їх із одного
покоління у друге, або загал починає їх ужи-
вати так часто, що приневолює письменників
їх повторяти.

Фільольог, що розяснює нам походження
слів і форм, їх посвоячення з чужими мовами,
самозрозумілі або химерні їх метаморфози,
коли хоче відповісти нам на питання: яке, яка
кріша? — в остаточній аналізі йде за якимсь
ідеалом краси, за ідеальним зразком, згідно
з яким хотів би впливати на сучасний і майбут-
ній розвиток мови. Коли ми нині суперечаємось
за чистоту і правильність рідної мови, то в
першій мірі повинні би порозумітись щодо ме-
ти, до якої прямуємо; вона знаходиться поза
межами „доказового матеріалу“: це-ж загальні
ідеї, закрашені нашим особистим смаком, ідеї
про те, як уявляємо собі духа рідної мови.

Одні із нас — так само як наші письменни-
ки і вчені — хотіли би втягнути якнайбільшу
скількість слів і форм без огляду на те, чи вони
вживані нашими найближчими сусідами чи ма-
ють 50 або сто літ; другі впр. хотіли би нашу мо-
ву якнайбільше наблизити або віддалити від ро-
сійської; треті очистити із слів, запозичених з
європейських мов, щоб підкреслити нашу са-
мостійність; ще інші воліли би піти рідше за
прикладом англійців, ніж чехів і залишити яко
мога більше загальних абстрактних слів спіль-
ного надбання латинсько-грецької культури, не
заступаючи їх новотворами.

Справжній фільольог-лінгвіст повинен від-
чувати природні нахили, штучні тенденції та
завсім przypadкові обставини, що рішають про
напрямок, у якому розвивається мова даної
доби. Коли він із фаховим знанням єдиної літе-
ратурний хист, тоді він може впливати на цей
напрямок не менше, як популярні письменники
та популярна преса. Мова, так само як мода,
знає закон „найменшого спротиву“, „закон са-
мозбереження“ і права жіночої примхи — ба-
жання новини, оригінальності, ірраціональної
реакції на занадто „старі“, „немодні“ зразки
естетичного вислову.

Із чисто наукового погляду нема гадних

і поганих слів, природних і неприродних форм
фільольог, як природознавець, може більше
захоплюватись рідною потворою, ніж нормаль-
но розвиненим зразком, відомим у міліонах
примірників. А проте, коли приходить мент
остаточної оцінки, він мусить розглядати мову,
як організм здатний до боротьби і мусить здати
собі справу: чому саме такі-то „типи“ (слів,
форм) мають більше даних до перемоги, або
чому такі-то мусять заникнути.

Усі наукові методи перевірки та оцінки
„правильності“ не тратьте своєї сили, навпаки:
теоретичне фільольогічне знання охоплює теж
усю царину соціологічних та естетичних мо-
ментів, що рішають про кожноточасний стан лі-
тературної мови. Граматика без огляду на те
чи вона шкільна, академічна чи історична —
цікавиться критерієм „правильності“. Та на дні
всіх загальних дискусій про форми мови, які
борються за право громадянства в літературі та
практичному житті, притаєна лінгвістична про-
блема „правдивості“, тожної з „красою“.

Граматика вчить нас, як правильно гово-
рити, себто подекуди користуватись мовою як
мистецтвом. Усяке мистецтво зв'язане з хистом
відчувати красу та індивідуально її висловлюва-
ти. Клопоту нашої сучасної літературної мови
зв'язані з різними проявами нашої державно-
політичної трагедії; з одного боку йде насиль-
на нормалізація різних форм, що не мали часу
стати „нормальними“, себто поширяться; з
другого робітниками пера стало у нас надто
багато людей, які не мали часу навіть засвоїти
собі первісні підстави української мови, що
інколи не є для них навіть рідною.

Чотири кордони, всі наші авторитетні мо-
вознавці поза межами Галичини, останній твір
збірної співпраці для кодифікації граматичних
правил — т. зв. харківський правопис — виявив
повну розбіжність думок саме серед наших
найбільших авторитетів! Хоч сядь та й плач.

Рятуймо підв'язаних
Українці села Кривичі б'ють на тривогу й просять допомоги.

— Ювілей Б. Лепкого в Перемишлі. Для 15-ц. м. відсвяткувала молодь української держави в Перемишлі ювілей Б. Лепкого. В програму увійшли промови проф. д-ра Е. Гришак та уч. VIII. кл. Кушніра, хорові точки до слів Б. Лепкого під батують проф. Волянського, вистави творів ювілята. Промова д-ра Гришак дає докладний образ літературної та наукової діяльності ювілята і музична частина

30.000 ВУВШ. ЯПОНСЬКИХ ВОЯКІВ ПРОТИ ЛІГИ НАЦІЙ.

ТОКІО, 21. II. ПАТ. На зборах бувш. японських комбатантів, в яких узяло участь понад 30.000 осіб, прийняли резолюцію проти Ліги Націй. Обіцяють вони якнайгарячіше підтримувати уряд. Голова союзу комбатантів підкреслює, що головна мета життя за рідного краю. Подібні резолюції прийняли на прилюдних зборах, що відбулися при участі 8.000 осіб.

ПЕРЕД ГОЛОВНИМ БОЄМ ЗА ДЖЕГОЛЬ.

ТОКІО, 21. II. ПАТ. Військові операції в Джеголі держать у тайні. Військова влада не дала досі ніякої вістки в справі дати, коли почнуться військові операції на велику скалю на півн. китайським фронті, однак м'ство військових справ дає зрозуміти, що це станеться небагом. У політ. колах кажуть, що вже тепер на кордоні Джеголю треба сподіватися боїв між обома арміями. Мабуть японці й манджурські війська стараються притягти для незалежної Манджурії китайських партизанів із Джеголю.

ПЕКІН, 21. II. ПАТ. Згідно з повідомленнями з Мукдену здогадуються, що японці урухомлять дві або більше дивізій війська і багато літаків. Урядові японські кола кажуть, що не є передбачений сильний спротив у півн. частині провінції Джеголю.

ВІДГУКИ ДНЯ.

Під пеленками рідного промислу.

— Маю честь представитися промисловець Н.
— А чим промишляєте?
— Покищо яду. Не можу ще вибрати бранжі.
— Дивно. Адже в нас стільки продуктів жеде на фабриканта!

— То ви, добродію, поняття не маєте, як оправа стоїть. Я не з таких промисловців, що кдають гріш на нещевно. Іду тільки на „зіхера“.

— Іменно?

— Іменно так: саме рідна між цукорками і пастою до вауття. Але до цукорків дорєжча машинерія. Здається, возьмуся до пасти.

— Пощо? Адже ми вже маємо фабрику пасти?

— Саме тому. По ній видно, що це є інтерес певний. Промисловець походить від слова промишляти, а промишляти — значить комбінувати.

І комбінув. На папері виходить як золоту, а що на ділі?

Починається конкуренція не в якості, не в ціні, а в патріотизмі. Купить крамар одно — покупці жадають другого, купить друге — покупці хочуть першого. Буде так рік, два, а врешті і крамар і покупці вернуться до третього. А цей третій ні не наш, ні не дешевий, ні не добрий.

Говорили раз до мене кілки до черевиків:
— Тільки літ жедемо на українську фабрику і ані руш дїждатися.

А я питає в промислових колах:

— Чому не робите хто кілків до черевиків? Маю вражіння, що був би величезний збут. Подумати тільки: тисячі кооперативів!..

— Ваша правда — кажуть — але не зовсім. Кілки... Чому ні... можна але пехай хтось зачне. Побачимо як піде, а тоді вже й ми возьмемось за це. На сліпо, бачите, трохи небезпечно.

Треба признати: мало хто береться „на сліпо“.

Але вже як хтось возьметься, то напевно буде мати швидко наслідників „на риджане“.

Казали мені люди, що в столиці Альбанії вихав одного разу на вулицю візок з оріхами. Новість. Люди підступують, купують.

Побачили це альбанські промисловці і на другий день виїхало п'ятдесят візків і всі з оріхами. Нідин промисловець не додумався до помаранч, яблук, чи фіг. Бачив, що оріхи їдуть — давай оріхи. А за тиждень зникли всі візки разом з тим першим.

Я далекий від того, щоби порівнювати нас із альбанцями, але от так мимоходом згадав, може колись припадєть.

Кожний бачить, що український промисл це в пеленках. Маю вражіння, що наслідуюваня не розширяє тих пеленок, а тільки їх... збаблять.

Галактіон Чіпка.

НАВІТЬ ЧУЖИНЦІ ПРИЗНАЮТЬ, ЩО ТУТКИ повноватки і ПАПЕРЦІ „КАЛИНА“ є першої якості.

МАНДЖУРСЬКИЙ УЛЬТІМАТ ДО КИТАЮ.

ТОКІО, 21. II. ПАТ. Із Чань-Чуну повідомляють, що манджурський уряд постановив вислати завтра до головнокомандуючого китайських військ на північному фронті Чань-Сю-Ляна ультімат. Домагатиметься в ньому відкликання китайських військ із провінції Джеголь. Ультімат домагається відповіді нанкінського уряду до 24 години.

АВСТРИЙСЬКА ВІДПОВІДЬ НА ФР. Й АНГ. НОТУ.

ВІДЕНЬ, 21. II. ПАТ. Рада міністрів на надзвичайному засіданні радила над відповідю на французьку й англійську ноту в справі зброї, перебезеної з Італії до Гіртенбергу в Австрії. Рада міністрів одностайно одобрила проект, предложений канцлером.

ЗА ЧЕСТЬ АВСТРІЇ — ЧИ ЗА ДЕРЖ. ПЕРЕВОРОТ?

ВІДЕНЬ, 21. II. ПАТ. На зборах Гаймвери, в яких узяли участь міністри, що належать до групи Гаймвери, представники нім. Штадгелму й малярських бувш. фронтівників кн. Штаремберг вивав австрійський уряд, щоби в гіртенберській справі стояв твердо на своєму становищі та боронив часті Австрії. Уряд і президент австр. республіки повинні адобутися на заведення порядку без парламенту.

Орган австр. гітлерівців „Дойтш-Естерайх-ше Тесіт“ обговорюючи повищі збори, підозріває, що Гаймвера плянує з членами уряду якісь держ. переворот. Та нац.-соціалісти не мають довіри до теперішнього уряду й тому в цьому держ. перевороті не візьмуть участі.

була дуже старанно виконана. Свято звеличив своєю присутністю начальник львівської кураторії Юс, котрий з великим зацікавленням прислухувався усім точкам концерту. Головна забота у влаштуванні цього свята, що випало справді дуже величаво, належить у першій мірі директорів цього заведення п. Шахові та молоді, згуртованій в шкільній читальні.

— В забезпеченні домашньої служби має наступати зміна. Досі забезпечувалося слуги обов'язково в Касі Хорих тільки на випадок недуги за місячною оплатою 4.73 зол. Тепер службовцям мають забезпечувати їх також від нещасливих випадків та інвалідства. Оплата виносить 7 зол. місячно.

— Перепахані запальнички. Гранична сторожа у Львові арештувала Гізель Беркович із Звєсіння та Каз. Бялковського з Левандівки, найшовши при них 600 запальничок, перепаханіх з Німеччини. Запальнички сконфісковані, а арештованих передано слідчому судді.

— Домовини перед університетом. У зв'язку з проектом закону про вищі школи на варшавським університеті були 20. II. студентські демонстрації. Між іншим студенти принесли до університетського будинку домовину з демонстраційними написами. Після положили домовину перед університетом на трамвайних шинах.

— Напад в білий день. На вул. Галицькій у Львові в год. 3. два опришки заступили дорожку Ядв. Пехтлевій, жінці вишого службовця магистрату. Один із опришків підставив Пехтлевій ногу, а коли вона впала другий вирвав торбинку з 70 зол., книжочкою каси щадничої і ін. Опришки втекли.

— Лещатарі під сніговим осугом. Три лещатарі зі Львова, д-р Ад. Зелінський, Пухальський і студент Г. вибрався 20. II. м. лещатами на Заросляк біля Ворохти. Коли находилися на узбіччю Заросляка, засипав їх великий сніговий осуг. Негайно надбігли на допомогу люди й урятували тільки Зелінського та Пухальського, а третього лещатара не добули спід снігу досі, хоч шукає за ним 40 воєків. Із Закопаного повідомляють, що там погнала в подібний спосіб лещатарка з Лодзі.

— Зангару засудили на досмертну в'язницю. В Міямі відбулась 20. II. м. судова розправа проти італійського громадянина Зангари, що виконав перед кількома днями револьверовий замах на Рузвельта. Зангара признався до закинутого йому вчинку і жалував, що йому не вдалося вбити президента. Розправа тривала коротко, після чого Зангару признано винним наміреного вбивства у чотирьох випадках і засуджено за кожний злочин окремо на кару по 20 літ в'язниці, отже разом на 80 літ. На основі обсявляючого закону ту кару скумульовано й переіменовано на досмертну в'язницю. Після прочитання присуду Зангара сказав: Пане суддя, не будьте скромним і дайте мені 100 літ в'язниці! — Стан здоров'я бурмістра Чермака і пані Діжль поправився. Однак якби хтось із жертв замаху Зангари вмер, тоді він стане ще раз перед судом не за намірене вбивство, але за вбивство і буде засуджений на кару смерті.

— Відчит на тему: „Електричні виміри“ виголосить інж. Величко Юрій в середу дня 22. лютого в год. 6.30 веч. в залі Українського Технічного Т-ва, Львів, Ринок 10/II. Просять зацікавлених членів і гостей прибути.

— Відчит. В четвер, 23. II. м. в год. 6.30 вечором відбудеться в залі „Української Бесіди“ відчит пр. Гриневецького про новий карний закон. Виділ Т-ва Укр. Правників.

3 опери.

„ФАВОТ“ з А. Касавеккі, Марією Сокіл та Антоном Рудницьким.

В останню неділю, 19. II. м. у титуловій партії „Фавста“ пізнали ми 1-го тенора „Ля Скалі“ Агостіно Касавеккі. Ця фірма спонукала деякого з глядачів до вищих сподівань, ніж їх оправдав чужинський гість, а проте він представився так як артист високої класи. Низина голосу слабка, зате блискуча гора з вітрично-металічним звуком. Легкість співу йде в нього в парі зі свободою гри. Всеж, героїкою вечора була п-ні Марія Сокіл, а не Касавеккі. Ми вже мали нагоду ствердити, що Маргарета з її м'якістю та ліризмом — це одна з „репрезентативних“ II партій, яка знаменито відповідає однаково оціненним як голосовим ланам артистки. II-ні Сокіл була янаменито

диспонованою. II. Ужєйко це рішуче один із найкращих Мефістів, які бачила львівська сцена: глуха краса його глибокого голосу особливо підходить до цієї партії, а хист характеризації артиста подиву гідний. Цілість втримував виразною рукою Антін Рудницький, що було тим важче, що — здається — вистава відбулася без попередньої проби.

3 кіна.

КІНА „КОПЕРНИК“ і „МАРУСЕНЬКА“: „ЧОРНИЙ КАПІТАН“.

Хто любить море, боротьбу людей із буревіями, шум вітрил і тріскотню розбитих щоглів, той може поглянути на гарні картини у цій фільмі. Тут і велика ловаля кита. Джон Беррімор — один із найкращих американських артистів, створив дуже цікаву постать завзятого моряка.

Дописи.

БУРШТИН.

Оснування філії Т-ва „Зоря“. В неділю 12. II. м. відбувся в домі читальні „Просвіти“ в Бурштині установчі збори філії Т-ва „Зоря“ при дуже численній участі українських ремісників, промисловців і торговців. Збори отворив д-р Микола Срібний. Потім зібрані вибрали головою зборів п. Будного Еміліяна, а секретарем п. Копчинського Володимира. Після відчитання і прийняття статуту вписалося у члени „Зорі“ 73 члени, з того 20 жінок. Після зборів вибрали членів виділу і контрольної комісії, які зараз по зборах уконститувалися так: голова Будний Еміліян, заст. голови Николайко Дмитро, секретар Копчинський Володимир, скарбник Хованець Марія, господар Терешків Іван, бібліотекар Боднар Микола, член виділу Сенік Микола; заступники: Будний Степан і Терешків Микола. Контрольна комісія: Мрочко Теодор і Хованець Володимир. При внесках і заплатах забирали слово: Даніс Василь, Мрочко Теодор, Николайко Дмитро, Будний Степан і д-р Бараболик, який закінчив збори гарною річевою промовою.

ЯВОРІВЩИНА.

Епідемія черевного і сипного тифу. Яворіський повіт — це хіба один з найбільших у Галичині. Земля піскова та й такої мало, а ліси належать переважно дідачам. Населення все терпіло нужду й тому перед війною дуже багато сільської бідноти, попри зарібки на місцевих фільварках, шукало хліба в Прусах і за океаном. Тепер еміграція утруднена, а на фільварках роблять машини. Помагає собі населення теж домовини промислом, що тут сильно розвинений, як напр.: виробу з соломки, з сітки і з дерева. В самім Яворіві — що хата то ремісник, або й два. Та через кризу ремесла страшило рацію існування. За останню зиму в повіті запанувала страшна нужда, з якою прийшли II невідлучні союзники — черевний і сипний тиф. З поодиноких сіл доколять трівожні вісти — тут хорі, там хорі, тут уже лаяються, там домовину тешуть!.. Стерхані тифи у Чоґинях (кількадесят занедажаних і смертні випадки), у Вілшаниці, Вілці Російській. Доходять вісти з цілої низки інших сіл. Здавалось, що супроти такого грізного ворога покликані чинники змобілізують усі сили, щоб епідемію в першій мірі залокалізувати, а відтак приступити до лічення недужих. Та в дійсності так воно не є. Повітовий фізик показується за мало енергійним до

